

Теодор и Иван Теодорови и Балканските войни (1912-1913 г.)

Юбилейните 100 г. от Балканските войни (1912-1913 г.) ни дава повод да си припомним имената на две личности, които по различен начин са свързани с това събитие: на големия политик Теодор Теодоров, активен участник във войните и на сина му Иван, чиято книга е слабо позната за читателя, но с направените анализи и оценки се отличава от повечето изследвания по тази тема.

Теодор Иванов Теодоров (1859-1924 г.) произхожда от заможен и авторитетен еленски род. Той е от генерацията на следосвобожденски държавници утвърдили се в общественно-политическия живот в края на XIX век със своето престижно образование (Габровската гимназия, реалното училище в гр. Николаев (Русия), Юридическия факултет на Императорския Новорусийския университет в Одеса и специализация в Сорбоната (Париж), с ерудицията си и своите виждания, по който трябва да се развива младото княжество. Всичко това предопределя, заемащите от него отговорни постове: председател на VIII ОНС и народен председател в IX – XXI ОНС, министър в кабинетите на д-р К. Стоилов (1896-1899 г.), на Ив. Евстр. Гешов (1911-1913 г.), на д-р Ст. Данев (1913 г.), Ал. Малинов (1918 г.), министър-председател в най-трудните следвоенни години (1918-1919 г.), член на много дипломатически мисии. В богатата му политическа биография се откроява дейността му на виден правист и финансист. След смъртта на д-р К. Стоилов става подпредседател на Народната партия, където се възприема като фактически ръководител, защото е стабилна и силна личност, с голям авторитет и влияние в партийните структури. Изявен парламентарен оратор и престижен адвокат той си спечелва прозвището „парламентарен лъв“. Т. Теодоров участва активно в подготовката на Балканския съюз, търсейки баланс между съседи и велики сили в името на националните интереси. След войните именно той горещо защитава заетата от партията позиция и успява да запази нейната цялост. По време на Мирната конференция в Париж (1919 г.) като министър-председател поема ръководството на българската делегация. Избраната от него тактика и произнесената му реч – възражение срещу връчения от великите сили

проектодоговор претърпява провал, защото присъдата е предварително решена, а нито една държава не застава в защита на България. Жестоките и несправедливи клаузи на Ньойския мирен договор Т. Теодоров ги възприема не само като национална, но и лична трагедия и той подава оставката си. Нещо повече, той става жертва на издевателствата на „сопаджийска шайка“ на управляващите земеделци. На 1 декември 1922 г. е хвърлен в Шуменския затвор, обвинен за един от виновниците за националната катастрофа. Тежките събитията от последните години го съкрушават физически и морално, и сърцето му заболява. На 4 август 1924 г. той умира във вилата си на Боровец като България губи един достоен държавник.

През 1896 г. Т. Теодоров се сродява с една от най-значимите фигури на българското Възраждане - Найден Геров. На 28 юли в Пловдивската църква „Св. Богородица“ той се венчава с най-малката дъщеря на Геров - Рада. От този брак се ражда една дъщеря – Ана-Мария (по-късно се жени за известния журналист и политик д-р Николай Николаев) и един син – Иван (1905 – 1989). Завършил Юридическия факултет на Софийския университет и Финансовия отдел на Свободния университет той продължава образованието си в Париж в Юридическия факултет на Парижкия университет и финанси в Ecole libre des Science Politiques. Въпреки надеждите на съмишлениците на Т. Теодоров, че наследникът му достойно ще заеме неговото място, Иван загърбва политиката и се отдава на своята професия. Работи като съдия, юрисконсулт в Министерството на железниците и на Външните работи. „Беше човек с огромна ерудиция, феноменална памет, голяма музикалност, желязна логика, математически ум и невероятна работоспособност“ – така го характеризира дъщеря му Надежда. За съжаление след 9 септ. 1944 г. Иван споделя жестоката участ на всички българи, наследници на родове с богато минало. Битието му е незавидно – непрекъснато уволняван, безработен или работи нещо, което е под неговата квалификация, лагерист в Белене. През 1972 г. единствената му дъщеря Надежда напуска страната, установява се във Виена и е обявена невъзвращенка. След всички лични и обществени несгоди Ив. Теодоров изцяло насочва вниманието си към изследването си за Балканските войни.

По повод десет години от смъртта на баща си, през февруари 2007 г., със съдействието на Главно управление на архивите при Министерския съвет, Надежда Теодорова успява да изпълни неговото съкровено желание. Книгата „Балканските войни (1912-1913 г.). Исторически, дипломатически и стратегически очерк” става достояние на читателите.

В изследването си Ив. Теодоров не прави опит за защита на баща си, а според неговите думи, той желае да изпълни дълга си към всички покойници, които вече не могат да се защитят, да „отдели чистото от нечистото и да отдаде всекиму заслуженото”. Като добър юрист той прави задълбочен правен разрез на сключените от българското правителство международни договори, дискутира с залегнали в историографията пропартийни тези, анализира поведението и решенията на български и чужди политици, дипломати и военни дейци и преди всичко предлага свои виждания за вината и отговорността на правителството, двореца и военното командване. Разбира се той има свои симпатии и предпочитания. Разчупвайки строгата тематика, със завидното си чувство за хумор, той припомня епизоди от историята и живота на незаслужено забравени политици.

Към книгата за Балканските войни е прибавен биографичен очерк на Ив. Теодоров за баща си под заглавие „Теодор Теодоров - Парламентарният лъв”. Без претенции за изчерпателност синът добавя любопитни детайли от личния живот на големия политик, останали на страна от вниманието на съвременниците му.

Въпреки натрупаната вече литература за Балканските войни и „героите” на тази епоха, по-различните оценки на Иван Теодоров за събития и личности биха заинтригували и провокирали широк кръг читатели.

„Балканските войни (1912-1913 г.) Исторически, дипломатически и стратегически очерк. Теодор Теодоров – Парламентарният лъв.“

Автор: Иван Т. Теодоров (син на големия политик Т. Теодоров). Автор на предговора: Надежда Ив. Теодорова. През 2007 г. книгата излиза от печат със съдействието на Главно управление на архивите при Министерския съвет. Печат „Хермес прес“ ООД.

Ст.н.с. | ст. Веска Николова